

6. Более 85% работоспособного населения следит за событиями финансового рынка – исследование // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.prostobankir.com.ua/marketing_reklama_pr/novosti/bolee_85_rabotosposobnogo_naseleniya_sledit_za_sobytyami_finansovogo_rynka_issledovanie

УДК 336.7

Чиж Н. М., к.е.н., доцент,

Дзямулич М. І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

БАНКІВСЬКІ ІННОВАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті визначено специфіку банківських інновацій, проаналізовано рівень їх впровадження в Україні, обґрунтовано проблеми та перспективи банківських інновацій.

Ключові слова: інновація, інноваційний процес, банківська установа, банківські інновації, банківська система.

Chizh N., Dzyamulich M.

BANK INNOVATIONS: PROBLEMS AND PROSPECTS

The specific of bank innovations is certain in the article, the level of their introduction is analysed in Ukraine, problems and prospects of bank innovations are reasonable.

Key words: innovation, innovative process, bank establishment, bank innovations, banking system.

Чиж Н. М., Дзямулич Н. И.

БАНКОВСКИЕ ИННОВАЦИИ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье определена специфика банковских инноваций, проанализирован уровень их внедрения в Украине, обоснованы проблемы и перспективы банковских инноваций.

Ключевые слова: инновация, инновационный процесс, банковское учреждение, банковские инновации, банковская система.

Чиж Н. М., Дзямулич М. І.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими та практичними завданнями. Сучасний розвиток банківської системи України характеризується значною кількістю фінансово-кредитних установ, все більшою появою іноземних гравців на вітчизняному банківському ринку, а отже посиленням конкуренції. Такі тенденції змушують українські банки переходити до інноваційного шляху розвитку, успіх якого залежить від рівня використання ними свого інноваційного потенціалу.

Впровадження наукових досягнень і винаходів в організацію банківського обслуговування забезпечує постійне поліпшення банківських продуктів та застосовуваних технологій обслуговування споживачів. Саме тому дослідження проблем, пов'язаних з інноваційною діяльністю вітчизняних банків, є надзвичайно актуальним. Особливої актуальності розвиток наукових досліджень з даної проблематики набуває в умовах світової фінансової кризи, провідні фінансові установи зазнають кризи ліквідності й відпливу фінансових ресурсів, відбуваються скорочення фінансування інноваційних та інвестиційних проектів і звуження інноваційно-інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню проблеми надання банком онлайн-послуг клієнтам займаються такі науковці як В. Брижко, А. Новицький, А. Мушак, З. Попович та інші. Значні наукові результати щодо впровадження концепції маркетингу в інноваційну діяльність банків представлені у працях російських вчених, зокрема: К. Балашова, В. Вікулова, Д. Гайдунька, В. Жаброва, Н. Зайцевої, Н. Куршакової, С. Куца, Т. Леонович, І. Лопатинської, С. Лосєва, В. Романова, І. Саприкіна та ін. Значна кількість досліджень у цьому науковому напрямку з'явилася останніми роками і в Україні. Слід відзначити праці І. Гончарової, О. Грищенко, С. Єгоричева [1; 2], С. Ілляшенка, С. Кубіва, Н. Маслової, А. Мещерякова, І. Парасій-Вергуненко, Л. Романенко, І. Сала, І. Спіцина, Я. Спіцина, О. Христофорової, О. Штейн, Н. Шульги, Л. Шульгіної та ін. Разом з тим, незважаючи на активне обговорення науковцями питань стовно необхідності обрання інноваційного шляху розвитку банківських установ та дослідження основних проблемних питань щодо управління інноваційним потенціалом банківських установ ще далеке до завершення.

Цілі статті. Метою статті є визначення особливостей банківських інновацій та аналіз проблем та перспектив їх розвитку в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження з певними обґрунтуваннями отриманих наукових результатів. Сьогодні банки у розвинутих країнах практично вже вичерпали можливості зростання як органічного, тобто за рахунок звичних внутрішніх джерел, так і за рахунок злиттів та поглинань. Таким чином, для забезпечення самозбереження та розвитку у банківських інститутах об'єктивно виходить потреба у формуванні нового, інноваційного мислення.

Будь-які аспекти діяльності банків у сучасних умовах є сферою впровадження інновацій: розробляються нові банківські продукти та послуги, фінансові інструменти та технології обслуговування, змінюються організаційні структури та бізнес-процеси кредитних організацій, застосовуються інноваційні канали збуту та методи реклами. Варто зауважити, що у сучасних умовах розвиток банківського бізнесу нерозривно пов'язаний з автоматизацією, впровадженням новітніх технічних засобів і передових банківських технологій по просуванню на ринок банківських продуктів і послуг, а також з пошуком інструментів, що підвищують привабливість банківських послуг, чому сприяють інновації.

Основною причиною виникнення інновацій у банківській сфері, на нашу думку, як і в інших галузях економіки, є перспектива отримання прибутку. Проте сприятливі умови виникнення банківських інновацій створюються, перш за все, змінами зовнішнього банківського середовища. Основним інституційним фактором, що впливає на процес розробки та впровадження банківських інновацій, є існуюча у країні система регулювання банківської діяльності, а також законодавство, що визначає розвиток інших фінансових ринків.

Вважаємо, що існує ряд причин, які обумовлюють необхідність запровадження інновацій в банківську діяльність, зокрема це [2, с. 93]:

- необхідність забезпечення прибуткової діяльності банку, причому не лише у короткостроковій, а й у довгостроковій перспективі;

- спроможність банківської установи генерувати нові потоки доходів за рахунок упровадження інноваційних продуктів, високої

якості обслуговування клієнтів, що забезпечується саме реалізацією інноваційних рішень, що відрізняє банк від його конкурентів;

- підвищення операційної ефективності, що в сучасних умовах уже не може бути результатом лише економії на ресурсах, а потребує запровадження процесних інновацій, яке допомагає знизити витрати на виконання певних операцій із одночасним поліпшенням якості обслуговування;

- дотримання банками вимог державного регулювання банківської діяльності, спрямованого на забезпечення стабільного й надійного функціонування банківської системи шляхом контролю ризиків, що беруть на себе комерційні банки як фінансові посередники;

- бажання банківських установ створити й підтримувати імідж сучасного динамічного інституту, який чутливий до змін потреб клієнтів, зацікавлений у розв'язанні їх фінансових проблем, забезпечує комфортне і доступне обслуговування;

- кардинальні зрушення у структурі і характері потреб споживачів фінансових послуг, які відбуваються в останні десятиліття.

Сьогодні найбільшого поширення в банках набули такі види інноваційних змін [6, с. 101]:

- зміна структури та вигляду банківської установи: багатоканальна діяльність з поєднанням нових і традиційних технологій та інструментів, самообслуговування, дистанційне обслуговування, телефонні центри;

- віртуальні банківські та фінансові технології: управління банківськими рахунками, готівкові розрахунки, електронний підпис, укладання договорів;

- комплексне використання нових інформаційних та комунікаційних технологій для електронного та змішаного (традиційного і нового) маркетингу;

- нові можливості внутрішнього контролю та аудиту;

- зміни у кваліфікації робітників: продукт менеджер, консультант, спеціаліст з трансакцій та консультацій;

- розосередження і організаційне розділення банку на три елементи: поширення послуг, виробнича частина і портфельний банк; оптимізація банківської мережі: сегментація, зміни у філіях і філіяльній мережі;

– комплексне використання нових інформаційних і комунікаційних технологій для електронного і змішаного (традиційного і нового) маркетингу (клієнт сам вибирає форму обслуговування);

– нові банківські продукти (послуги) на базі нових технологій, нові автомати самообслуговування (моно- і багатофункціональні, інформаційні).

Специфічність основної маси результатів інноваційної діяльності банків – банківських продуктів та послуг, що мають нематеріальний характер та вдосконалених бізнес-процесів – обумовлює особливості та проблеми захисту прав інтелектуальної власності кредитних інститутів. В Україні, згідно Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», винаходом вважається результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері технології. Таким чином, українське законодавство не висуває умови обов'язкового технічного характеру нововведення (як це стримувало розвиток у деяких країнах світу – Японії, до 2005 р. у США), що теоретично відкриває комерційним банкам можливості для патентного захисту інновацій. Проте реальна їх активність у цьому відношенні є незначною [3].

Так, у 2004 р. український банк «ВаБанк» репрезентував ексклюзивний на той момент вклад «Дитячий» і навіть зареєстрував свої права на цей продукт, але це не завадило конкурентам через певний час запровадити аналогічні вклади, змінивши тільки назву. Подібна ситуація часто спостерігається на ринку банківських послуг: як тільки один банк розробляє новий продукт чи послугу, інші відразу підхоплюють ідею, змінивши, у кращому випадку, її назву. Інновації банків є незахищеними в Україні з погляду на них як об'єктів інтелектуальної власності, чого не можна сказати про західні країни, де неправомірне використання патентів, ноу-хау та ін. тягне за собою майнову відповідальність, що включає компенсацію його власнику прямих збитків, упущеної вигоди та моральних збитків.

Особливу увагу, на нашу думку, заслуговують інноваційні технології, які використовуються банківськими установами. Так, наприклад, дистанційне управління банківськими рахунками можна здійснювати різними способами: за допомогою телефону –

телебанкінг; персонального комп'ютера – е-банкінг; інтернету – інтернет-банкінг; портативних засобів – мобільний банкінг.

За статистикою більше 80% усіх банківських операцій можуть здійснюватися, сидючи за комп'ютером вдома чи в офісі. Користь для банкірів та їхніх клієнтів визначається наступним: перші значно скорочують витрати по утриманню густої філійної мережі і значно підвищують ефективність банківських операцій, а інші – отримують додаткові зручності [2, с. 86].

Наразі банківський інтернет-сервіс на Заході є одним з найбільш динамічних сегментів електронної комерції. Уже зараз можна говорити про 69 формування цього сектора ринку послуг – близько 80 з 100 найбільших банків надають послуги інтернет-банкінгу. Всього сьогодні у світі нараховується понад 1500 банків, що надають своїм клієнтам можливість доступу до рахунку через Інтернет [1, с. 46].

В Україні, на жаль, цей напрям розвитку стримується через нечисленність аудиторії користувачів Інтернету. Хоча кількість таких користувачів в Україні постійно зростає швидкими темпами, проте, немає відомостей про платоспроможність українських користувачів Інтернету. Експерти вважають її досить низькою.

НБУ розширив перелік найбільших банків України. Тепер п'ятірку за розміром активів станом на 2012 р. складають ПриватБанк, Укрексімбанк Ощадбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрсибанк. Всі вони надають послуги інтернет-банкінгу. Система «Інтернет-банкінг» дозволяє управляти рахунками як у національній, так і в іноземній валюті й одержувати всю необхідну інформацію про рух коштів по ним у будь-якій точці світу.

На сьогодні лідером з впровадження інновацій в Україні є ПриватБанк. Інноваційна політика ПриватБанку орієнтована на впровадження на українському ринку принципово нових, провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові можливості управління своїми фінансами. ПриватБанк першим в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет банкінгу «Приват24» та GSM банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів та POS терміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку та IP телефонії [1]. Крім того, інновація ПриватБанку, яка має назву «без монет» і являє собою систему електронної здачі, визнана міжнародним рейтингом Innovation in Banking Technology Awards 2010

кращою банківською інновацією 2010 р. [6]. Окрім ПриватБанку, інновації на сьогодні активно впроваджують «ОТП Банк», «Укрсоцбанк», «Райффайзен Банк Аваль» та ін.

Разом з тим, українські аналітики відмічають певну недосконалість нормативної бази функціонування банківської системи, що ускладнює швидке впровадження банківських продуктів. Це стосується системи валютного регулювання, що стримує розвиток ринку деривативів та повноцінного міжнародного торговельного фінансування, занадто тривалого процесу створення несуперечливої нормативної бази функціонування іпотечного ринку тощо. Гальмує роботу над новими технологіями, зокрема, інтернет-банкінгом, відсутність відповідних законодавчих актів та належного захисту в цій сфері.

Забезпеченість вітчизняних банківських установ матеріальними ресурсами в цілому достатня. У розпорядженні більшості банків знаходяться добре обладнані будівлі, постійно оновлюється офісна комп'ютерна техніка, тобто начебто створено всі умови для побудови ефективного процесу функціонування банківської установи. Але разом з тим, слід зазначити про низький рівень використання інформаційних технологій у банках, де все ще використовується застаріле програмне забезпечення, тоді як для впровадження багатьох нових банківських продуктів необхідне нові сучасні програми. Вже сьогодні багато зарубіжних банків оформлюють депозити і кредити через Інтернет, що дає можливість клієнту здійснювати усі банківські операції з персонального комп'ютера. В Україні ж так званий Інтернет-банкінг досить пасивний і може розглядатися лише як тема для перспективи, а не як предмет активної поточної діяльності. Хоча вважається, що Україна має досить великий потенціал у цьому напрямі.

Банківська система досі практично не має необхідних технологій і досвіду ефективного проектного фінансування або інвестиційного посередництва.

Ще один важливий момент – якість використовуваної техніки. За оцінкою НБУ, більше половини банкоматів та POS-терміналів, які працюють на території України, морально та технічно застарілі, оскільки застосовані в них технології – майже тридцятирічної давності.

Однак, зазначимо, що багато з виділених проблем носять системний характер, тому їх вирішення не завжди залежить від одного

чи декількох банків. Зокрема, це стосується державного регулювання інноваційної діяльності, недосконалості банківського законодавства, недостатньої кількості кредитних бюро тощо. Серед цих проблем основними, які потребують нагального вирішення, на нашу думку є: закритість інформації; недосконалість законодавства; недостатня кількість кредитних бюро; низький рівень інформаційних технологій; відсутність технологій для проектного фінансування; низька якість використовуваної техніки; надмірна нормованість банківської праці; дефіцит спеціально підготовлених кадрів; висока плінність кадрів; переманювання кращих спеціалістів.

Отже, інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Нове бачення розвитку сфери банківських послуг ґрунтується на концепції «банку майбутнього». При створенні банку майбутнього інноваційні технології в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зацікавленні значимих персон, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат.

Компанія Apple презентувала на своєму офіційному сайті програму IChat, за допомогою якої користувач через Internet може зустрітися з працівником банку по відео виклику. Ця інноваційна послуга буде називатись відеобанкінгом. Вона буде доступна цілодобово. За її допомогою клієнт може отримати консультацію банківського працівника з будь-якого питання, яке його цікавить [5, с. 76].

Специфічною рисою України, на думку банківських спеціалістів, є те, що тут розвиток ринку інноваційних банківських продуктів стримує відсутність попиту на них. Багатьом українським споживачам у принципі чуже сприйняття банку як фінансового радника і консультанта, тому українські банки, як і банки інших пострадянських країн, більшою мірою концентруються на інноваціях, що спрямовані на створення нових потреб, активно запозичуючи при цьому зарубіжний досвід. Також характерним для банківських інновацій в Україні є те, що вони найчастіше створюються на вимогу корпоративних клієнтів. При цьому основна увага приділяється не новизні продукту, а його унікальності для клієнта, підвищенню зручності та привабливості для клієнта [7, с. 78].

Висновки. Банківська система України зараз знаходиться на етапі розвитку. Вона повільно, але все ж впроваджує в свою діяльність інноваційні продукти. То ж, якщо вона і далі триматиме цей курс, то українські банківські установи зможуть стати конкурентоспроможними на міжнародному ринку банківських послуг, значно покращиться якість та швидкість надання послуг, кожна послуга буде диференціюватися відповідно до потреб клієнта, що матиме тільки позитивний вплив як для банківської системи так і для країни вцілому.

1. Єгоричева С. Б. Банківські інновації: навч. посібн. / С. Б. Єгоричева. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
2. Єгоричева С. Б. Теоретичні аспекти банківських інновацій / С. Б. Єгоричева // Фінанси України. – 2010. – №8. – С. 84–95.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. № 40–IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
4. Погореленко Н. П. Фінансові інновації у розвиток банківського сектору / Н. П. Погореленко // Научно-технический сборник. – 2003. – №54. – С. 56–64.
5. Полищук А. И. Коммерческие банки: новые услуги и инновационные технологии коммуникации / А. И. Полищук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.i-free.com/industry/articles/572
6. Поповенко Н. С., Марченко Н. Б. Інноваційні процеси у банківській справі / Н. С. Поповенко, Н. Б. Марченко // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 99–104.
7. Румянцев А. Private banking – эксклюзив для миллионеров / А. Румянцев // Финансовый директор. – 2006. – №5. – С. 75–80

УДК 336.15.025:332.1

Шевченко О. В., к.е.н., с.н.с.

Національний інститут стратегічний досліджень (м. Київ)

БАЛАНС ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ ТА СПОСОБИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ

Стаття присвячена формуванню поняття «фінансові ресурси регіону». Розкрито особливості побудови доходної частини балансу фінансових ресурсів регіону в Україні. Сформовано рекомендації щодо оптимізації структурних частин балансу фінансових ресурсів регіону.

Ключові слова: фінансові ресурси регіону, баланс фінансових ресурсів, місцеві бюджети, муніципальні цінні папери, прогнозування.

Шевченко О. В.